

Dzielić się z innymi

Bibliografia:

- Źródło: Anna Kamieńska, *Kamienny chleb*, Warszawa 2006, s. 16.
- Źródło: Hanna Stypa, *O chlebie naszym powszednim - motyw chleba w kulturze i języku polskim*, [w:] tychże, *Apetyt na jedzenie. Pokarm w społeczeństwie, kulturze, symbolice na przestrzeni dziejów*, red. Anetta Głowacka-Penczyńska, Justyna Żychlińska, Bydgoszcz 2018, s. 208–216. Tekst skrócony i zmodyfikowany.

Dzielić się z innymi

Krojenie chleba

Źródło: Wonderlane, fotografia barwna, licencja: CC BY-SA 2.0.

” Hanna Stypa

O chlebie naszym powszednim - motyw chleba w kulturze i języku polskim

Większość z nas jada chleb codziennie. Podświadomie staramy się nie dopuścić do tego, aby się marnował i był wyrzucany na śmietnik. Zapewne widzieliśmy, jak niektórzy całują go z uszanowaniem albo czynią na nim znak krzyża. Modląc się, prosimy o nasz chleb powszedni. Parę nowożeńców witamy chlebem i solą. Zaś dożynek nie możemy sobie wyobrazić bez okazałych bochnów chleba. Wszystkie te zachowania wynikają z symbolicznej roli chleba utrwalonej w wierzeniach, przekonaniach, obrzędach i zwyczajach, dziś w większości zapomnianych, ale składających się na nasze dziedzictwo kulturowe. [...]

Chleb podobnie jak wiele innych przedmiotów czy zjawisk miał swoje miejsce w świecie prostego człowieka, który przypisywał mu swoiste znaczenia, wartości i funkcje. [...]

To najprostsze i najważniejsze pożywienie człowieka traktowano jako dar bogów i ich ciało. Sądzono, że jedząc je, można komunikować się z bóstwem i uczestniczyć w jego potędze. [...]

[...] chleb symbolizował najwyższą wartość, jaką jest życie.

[...] Służył m.in. do komunikowania się z krainą zmarłych. Podczas Zaduszek przynoszono go na cmentarz jako ofiarę dla dusz przodków. Chleb był również eksponowany w obrzędach pogrzebowych. Odgrywał istotną rolę w przygotowaniu duszy do ostatecznej podróży. Rozpowszechnione było przekonanie, że w zaświaty można przedostać się, wchodząc po drabinie, której szczeble zrobione są z bochenków chleba.

[...] Bochenek chleba odgrywał jedną z głównych ról w obrzędowości weselnej. Pojawiał się przy [swatach](#), zaręczynach, błogosławieństwie udzielanym młodej parze, wyjeździe do kościoła oraz wejściu do nowego, wspólnego domu. [...]

- Chleb spełniał funkcję magiczną jako element wielu wróżb, szczególnie dotyczących urodzaju, zdrowia i długości życia domowników. Zwracano uwagę na każde pęknięcie lub zdeformowanie pieczonego chleba i interpretowano je jako znak zapowiadający najbliższą przyszłość. Najbardziej rozpowszechnione były wróżby wigilijne i andrzejkowe.

- Chleb miał chronić i gwarantować bezpieczeństwo. Przed postawieniem domu w jego narożnikach układano kawałki chleba, pierwszą wnoszoną do izby rzeczą podczas przeprowadzki był bochenek chleba. Narzędzia służące do jego wypieku miały chronić przed gradem i piorunem. Wierzono, że poświęcony chleb zwiększa mleczność bydła, zabezpiecza ludzi przed bólem gardła, a zboże siewne - przed atakiem gryzoni.

- Chleb to także symbol wspólnoty i ważny element społecznej solidarności, najbardziej czytelny w geście dzielenia się chlebem lub opłatkiem.

- Właściwości chleba i przypisywane mu cechy sprawiały, że miał szerokie zastosowanie w lecznictwie, np. przy odczynianiu uroków, przy suchotach, chorobach skórnych rąk, bólach głowy, oczu, zębów: 'Kto cierpi na zęby, niech jada ten chleb, który myszy nadgryzły, a nie będą go zęby bolały ani próchniały'. [...]

[...] Szczególny status chleba można więc zauważyć m.in. w rozpowszechnionych powiedzeniach i przysłowiach z członem *chleb*. [...]

Chleb oznacza życie bez głodu, stanowi podstawę ludzkiej fizycznej egzystencji. Bardzo czytelne jest to np. w przysłowiu *Chleb i woda - nie ma głoda*. Chleb, często w połączeniu z wodą, stał się synonimem życia skromnego, w niedostatku. Jest również tym, co umożliwia przeżycie w warunkach niewoli, np. (*żyć*) *o chlebie i wodzie, o suchym chlebie*. [...] Czasami, kiedy jesteśmy bardzo głodni, używamy określenia *skórka (od) chleba*, mając na myśli cokolwiek do jedzenia, co zaspokoi nasze łaknienie. Natomiast gdy

ktoś grymasi, mówimy żartobliwie, że go *chleb w zęby kłuje*. Obrazowe *dzielić się z kimś ostatnim kawałkiem chleba* stanowi metaforę wyrzeczenia się czegoś ważnego dla dobra innych. (Żartobliwe) powiedzenie *głodnemu chleb na myśli* stosuje się zazwyczaj jako komentarz czyjegoś postępowania: ktoś zachowuje się tak, jakby pragnął tego, o czym mowa. Ludowy zwyczaj gościnnego witania przybyszy zawarty jest w wyrażeniu *przyjmować kogoś chlebem i solą*.

Źródło: Hanna Stypa, *O chlebie naszym powszednim - motyw chleba w kulturze i języku polskim*, [w:] tychże, *Apetyt na jedzenie. Pokarm w społeczeństwie, kulturze, symbolice na przestrzeni dziejów*, red. Anetta Głowacka-Penczyńska, Justyna Żychlińska, Bydgoszcz 2018, s. 208–216. Tekst skrócony i zmodyfikowany.

Ćwiczenie 1

Przysłowie mówi: 'Jak chlebem powszednim dzielimy się w zgodzie, tak dobrymi słowami dzielimy się na co dzień!'

Czy znasz przykłady realizacji tego nakazu w polskich tradycjach? Opisz jedną z nich poniżej lub w zeszycie.

Zapoznaj się z nagraniem recytacji wiersza Anny Kamieńskiej *Kamienny chleb* lub przeczytaj zamieszczony poniżej utwór, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Trwa wczytywanie danych ..

” Anna Kamieńska

Kamienny chleb

Na oknie bochen chleba leżał napoczęty,
Na liściu kapuścianym, pulchny i pęknięty.

Szedł drogą głodny. Staje. Prosi gospodyni:
'Dajcie mi kromkę, kromka ubytku nie czyni.

Jestem głodny, od wczoraj bez chleba i wody'.
'A cóż to, czy chleb piekę dla czyjej wygody?

Nie dam wam, ani myślę dla was wstawać z ławy! –
Fuknęła gospodyni. – Poszedł, jaki zwawy!'

Za chwilę sama sobie chleb ukroić wstaje,
Ale nóż w chleb nie wchodzi, krajać się nie daje.

Na oknie zamiast chleba zwykły kamień leży,
Choć jeszcze wczoraj ciasto rozczyniała w dzieży.

Źródło: Anna Kamieńska, *Kamienny chleb*, Warszawa 2006, s. 16.

Ćwiczenie 2

Określ, kim może być podmiot liryczny w wierszu Anny Kamieńskiej. Zapisz swoje wnioski poniżej.

Ćwiczenie 3

Opisz zachowanie gospodyni, bohaterki wiersza, wobec głodnego gościa.

Ćwiczenie 4

Zapisz cechy, które określają charakter gospodyni. Uzasadnij swój wybór.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Napisz, jaką nauzkę otrzymała gospodyni. Zapisz odpowiedź poniżej lub w zeszytcie.

Ćwiczenie 7

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 1

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Źródło: Ośrodek rozwoju Edukacji, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Jak sądzisz, dlaczego warto się dzielić z innymi? Podaj trzy powody, które uznajesz za słuszne.

Polecenie 3

Razem z kolegami i koleżankami z klasy dokonaj adaptacji teatralnej wiersza „Kamienny chleb”. Stwórzcie scenkę dramatyczną, napiszcie dialogi, przygotujcie rekwizyty i dekoracje. Zaprezentujcie efekty waszej pracy całej klasie.

Polecenie 4

Czy znasz akcje charytatywne polegające na dzieleniu się żywnością? Kogo i jak można w ten sposób wesprzeć? Jeśli nie znasz takich akcji, poszukaj w dostępnych źródłach wiadomości na ich temat.